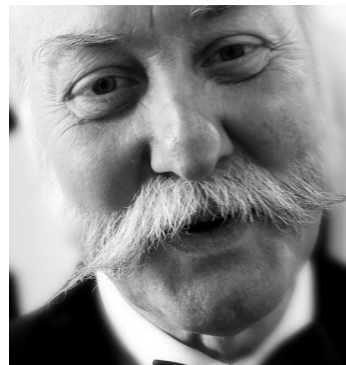

Cercetător științific I. Domenii de specializare: istoria artei românești (sec. XIX), istoria costumului civil și militar, istoria fotografiei, etnografie românească și extraeuropeană (America de Nord, Africa), istoria și arta Vestului american. Profesor asociat la Universitatea Națională de Arte București unde susține cursuri de istoria fotografiei și a cinematografului, precum și un curs de master, intitulat „Imagine și narațiune”, unde urmărește consonanțele stilistice în secolul al XIX-lea. Director la Institutul de Istoria Artei „G. Oprescu”. Director al revistelor academice *Studii și Cercetări de Istoria Artei* și *Revue Roumaine d'Histoire de l'Art*. Critic și istoric de artă cu lungă activitate de cronicar plastic și organizator de expoziții. A publicat 14 cărți și a editat alte 8.

Adrian-Silvan IONESCU

UN PORTRET FOTOGRAFIC DE ȚARĂ LA 1923: E. O. HOPPÉ ÎN ROMÂNIA MARE

Într-un recent articol, intitulat *Pe urmele lui Kurt Hielscher* [1, p. 29], se afirma că acesta „pe la 1930, a fost primul care a cercetat România proaspăt devenită mare, privind prin obiectivul său natura, clădirile și oamenii”. Totuși, fotograful german pășea pe urmele ce un fotograf britanic, E. O. Hoppé, le lăsase cu câțiva ani buni înaintea sa. Iar albumul lui Hielscher, *Romania* din 1933, apărea în aceeași colecție „Orbis Terrarum”, unde fuseseră editate și albumele confratelui insular. Dacă opera lui Hoppé, în toată complexitatea ei, a rămas lungă vreme necunoscută, totuși, publicațiile sale – albumele, cărțile, articolele și ilustrațiile din periodice – puteau fi consultate în biblioteci și astfel primatul tematic și valoarea creației validate în patrimoniul mondial.

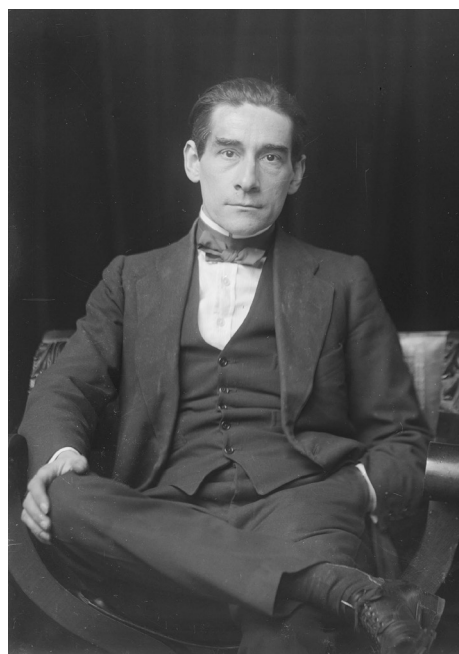
O întrebare absolut legitimă se impune încă de la început: cine a fost acest Hoppé, nume aproape necunoscut marelui public și chiar specialiștilor pentru că nu este aproape deloc menționat în istoriile fotografiei redactate între 1960 și 2000? Totuși, el a avut o viață foarte lungă și foarte bogată, manifestându-se cu succes în majoritatea genurilor fotografice (portret, peisaj natural sau industrial, compoziție cu personaje, reportaj, imagini de spectacol – balet, teatru) și

abordând, cu mare succes, publicistica, fiind un condeier de real talent.

Faptul că a fost uitat și vasta-i operă a ieșit din circuitul expozițional sau de cercetare s-a datorat unei nefericite și neinspirate manevre pe care a făcut-o chiar el în ultimii ani ai vieții: în 1954, obosit și copleșit de amplul material strâns de-a lungul unei cariere aureolată de celebritate, artistul în etate de 76 de ani și-a vândut, la un preț modest, întreaga arhivă (clișee pe sticlă și pe film, copii ale fotografiilor, inventarul clișotecii și notele personale) unei biblioteci londoneze, Mansell, care se ocupa cu furnizarea de imagini cu subiecte diverse pentru ilustrarea de cărți și reviste, acordând și dreptul de reproducere al acestora. Arhiva Hoppé a fost răspândită în acea bibliotecă, în funcție de sistemul de organizare tematică a acesteia: portrete de personalități politice și culturale sau de oameni obișnuiți, peisaje exotice, etnografie, arhitectură, obiceiuri etc. Abia după 1995, când biblioteca s-a desființat, opera lui Hoppé a putut fi reconstituită, în urma unei munci de-a dreptul titanice de identificare, aproape bucată cu bucată, și adunată într-un singur loc, la Curatorial Assistance din Pasadena, California. Din acel moment a putut fi făcut cunoscut publicului acest imens tezaur iconografic

în care se regăsește civilizația și cultura de pe cinci continente de-a lungul unei jumătăți de secol.

Emil Otto Hoppé (14 aprilie 1878 - 9 decembrie 1972) era fiul unui bancher din München. Ascendența familiei era franțuzească și hughenotă, strămoșii refugiindu-se în ținuturile germane din considerente religioase. Familia s-a mutat la Viena când Emil Otto era copil, iar studiile și le-a început acolo, le-a continuat la Paris și în orașul natal. [2, p. 52] Avea aplecare spre plastică și a luat lecții de desen și pictură, avându-l scurt timp drept profesor chiar pe marele portretist și autor de compoziții istorice Franz von Lenbach. [3, p. 11] Dar tatăl dorea să-i asigure un viitor liniștit și bine remunerat în sistemul bancar, așa că l-a îndreptat spre studii financiare care, însă, pe tânăr nu-l atrăgeau deloc. Tatăl îi aranjase o poziție la Shanghai, spre a se alătura unui unchi care avea afaceri prospere acolo. Dar tânărul a decis să treacă mai întâi prin Londra. Acolo, începând din 1903, a lucrat o vreme la Deutsche Bank, dar, în același timp s-a apucat să fotografieze, ca amator. Un prieten îi făcuse cadou un aparat fotografic și de aici a început pasiunea sa devoratoare care l-a îndreptat spre o strălucită carieră de artist fotograf. În 1904 a devenit membru în Societatea Regală Fotografică și a început să expună frecvent, repurtând notabile succese. Atunci s-a hotărât a se dedica fotografiei ca profesionist. Era nevoie, însă, de acceptul familiei, iar pentru aceasta a recurs la o stratagemă care a funcționat de minune: în 1905, și-a trimis la München logodnica de origine germană, pe domnișoara Marion Bliersbach ce era agreată de părinți, să parlez cu aceștia și să le obțină aprobarea. Promițând că-și va continua activitatea lucrativă la bancă până își va putea finanța amenajarea unui studio și a-și găsi clientela, și-a convins tatăl să fie de acord cu decizia sa de a-și schimba, treptat, meseria. [2, p. 52] În 1907 a

E. O. Hoppé

părăsit sistemul financiar și și-a deschis studioul visat pe Baker Street din Londra. Dar în volumul memorialistic pe care l-a publicat în 1945 sub titlul *Hundred Thousand Exposures. The Success of a Photographer* mărturisea cât de mult datora vechii ocupații în noua carieră ce și-o alesese: „Da, datorez mult din succesul meu ca fotograf disciplinei din activitatea bancară.” [4, p. 10] A devenit foarte curând un prețuit și căutat portretist al elitelor londoneze și europene. Tot în acea carte care este o culegere de gânduri și de amintiri din marea sa experiență menite a oferi traiecte profesionale și sfaturi de urmat pentru tinerii fotografi, atrăgea atenția asupra faptului că portretistul de societate trebuie să fie un bun psiholog, educându-se în acest sens și asupra importanței de a fi informat asupra persoanelor care urmau să-i pozeze, oferind metodele pe care le folosea el spre a se documenta asupra personalității și operei lor. Un maestru fotograf era necesar să posedă o bibliotecă de specialitate pe care era indicat să o consulte înaintea unei ședințe de poză, cu precădere când avea drept model un om de cultură sau de artă.

În 1913 a închiriat Casa Millais din South Kensington, un cartier select al capitalei britani-

Castelul Peleşor, Sinaia, 2019
© E. O. Hoppé Estate Collection at Curatorial Assistance, Inc., Pasadena, California, S. U. A.

Regina Maria în costum tradițional, 2019
© E. O. Hoppé Estate Collection at Curatorial Assistance, Inc., Pasadena, California, S. U. A.

Regele Ferdinand al României, 2019
© E. O. Hoppé Estate Collection at Curatorial Assistance, Inc., Pasadena, California, S. U. A.

ce. Aceasta aparținuse importantului pictor pre-rafaelit Sir John Everett Millais, fapt ce a contribuit în chip fericit la succesul fotografului atât prin adresă, cât și pentru că era o construcție cu patru etaje și 27 de camere ce-i permitea să își amenajeze acolo atât studioul, cât și laboratorul, camera pentru păstrarea chimicalelor, camera de arhivare a clișeelor, biblioteca și propria locuință, comodă și luxoasă. [4, p. 16-22] Avea chiar și un lift care făcea legătură între etaje în zona rezervată activității cotidiene. Spațiul era atât de mare încât adesea a organizat chiar expoziții sau diferite spectacole. [4, p. 120-121]

Ca portretist de societate a avut realizări notabile în domeniu. Somități ale scenei de teatru, de operă și balet, dramaturgi, scriitori, plasticieni sau oameni politici i-au pozat, iar el le-a realizat niște remarcabile portrete. În primele decenii ale secolului a avut drept model pe dansatoarele Ana Pavlova și Tamara Karsavina din Baletul Ruse ale lui Serghei Diaghilev, pe romancierii Thomas Hardy și Henry James, pe sculptorul Jacob Epstein sau pe teoreticianul mișcării futuriste Filippo Tommaso Marinetti, după care au urmat scriitorii George Bernard Shaw, H. G. Wells, Rudyard Kipling, Arthur

Connan Doyle, Ezra Pound, Rabindranath Tagore, Maurice Maeterlinck, basul Feodor Chaliapin, compozitorii Pietro Mascagni, Jules Massenet, Edward Elgar și oamenii de stat Georges Clemenceau, Benito Mussolini, Tomas Masaryk, Mustafa Kemal Atatürk, ca, mai târziu, să fie invitat la Buckingham Palace pentru a-l fotografia pe regele George al V-lea și pe regina Mary, apoi pe George al VI-lea și pe regina Elizabeth. [4, p. 25-26, 37-38, 69, 75-79; 2, p. 54]

Când expunea fotografiile cu diferite subiecte sau când oferea clienților cadrele în care îi reprezentase, Hoppé a optat pentru anumite dimensiuni ce i se păruseră cele mai potrivite pentru fiecare subiect în parte ce le-a păstrat de-a lungul întregii cariere: pentru portret 25,5 × 30 cm (echivalentul a 10 × 12 inci), pentru peisaj 35,5 × 46 cm (echivalentul a 14 × 18 inci), iar pentru altă tematică precum fotografie industrială, arhitectură, panoramă, prefera dimensiuni mai mari („a more heroic scale”) [4, p. 122-123].

În 1912 Hoppé și-a câpătat cetățenia britanică. Deși german de origine, în timpul Marelui Război nu a avut de suferit și nimeni nu i-a suspionat loialitatea față de coroana engleză. După conflagrația mondială preocupările sale

s-au diversificat: a început să fie atras de subiecte din afara studioului, de fotografia de călătorie, de chipurile concetățenilor din cartierele sărace și de aspectul orașului, precum și de editarea de albume tematice. Ieșirea în stradă și contactul cu lumea mică a capitalei britanice îi dădea mari satisfacții. Prinsese și gustul publicisticii, atât în revistele ilustrate care-i solicitau imagini de calitate, cât și în volum. Colaborarea la presă a constituit o activitate constantă și bine remunerată a lui Hoppé.

În 1913 îi apăruse primul album *Studies from the Russian Ballet* [5] cu portrete de balerine și compoziții cu acestea în timpul spectacolelor ori în tablouri vivante ce urmăreau ilustrarea coregrafiei interpretate, iar în 1922 a văzut lumina tiparului atât la Londra, cât și la New York *The Book of Fair Women* [6], ce l-a transformat pe autor într-un adevărat expert în cântărirea calităților sexului frumos, fapt ce i-a adus nenumărate solicitări de a face parte din juriile unor concursuri de frumusețe organizate în Statele Unite, dar și multe inconveniente din partea insistenței și intervențiilor protectorilor concurențelor sau chiar din partea acelor concurențe care nu fuseseră premiate [4, p. 97-99].

Sugestia de a vizita țara noastră venită din partea unui prieten și vecin, diplomatul Gheorghe Boncescu, atașat economic al legației României, a fost foarte bine primită. Ținutul românesc, mărit considerabil după 1918, îi fusese descris ca un tărâm mirific, demn de a fi cutureierat cu de-amănuntul. Pentru fotograful de artă atras de motivul mediului exterior se ivea un bun prilej de a cunoaște o țară străină, învăluită în mister și în aură de legendă. S-a gândit să publice o carte despre România încă de când a acceptat invitația. Iar aceasta nu a întârziat să apară anul următor, în 1924. Acesta se pare că a marcat reorientarea activității lui Hoppé spre fotografia de călătorie.

Om de înaltă cultură, cu vaste lecturi și un bogat muzeu imaginar, Emil Otto Hoppé cunoștea, desigur, literatura de călătorie a secolului trecut atunci când a întreprins, în 1923, voiajul său în România, ce a avut drept rezultat publicarea unui interesant volum de memorii, *In Gipsy Camp and Royal Palace*, onorat cu o prefață a Reginei Maria [7].

Ce-i drept, pentru începutul secolului al XX-lea, memorialul de voiaj era deja un gen depășit. Apăruseră agențiile de turism și ghidurile de voiaj care făcuseră inutile asemenea scrieri personale. Dar Hoppé împletea în personalitatea sa complexă un spirit de intelectual din secolul al XIX-lea cu unul al epocii moderne, deschis către ultimele descoperiri ale tehnicii, în special fotografice. De aceea a simțit dorința să-și împărtășească, în scris, experiența de voiaj, ilustrând-o cu imagini fotografice. Se documentase temeinic înainte de a porni la drum și primise prețioase informații de la personalități ale României cu care avea contacte la Londra precum consulul general Marcu Beza și miniștrii plenipotențari succesivi Nicolae Mișu și Nicolae Titulescu. Beneficiase de sfaturi în legătură cu modul de viață al comunităților țigănești, cu obiceiurile și folclorul lor de la un specialist de primă mărime, Konrad Bercovici. Tuturor acestor domni cu care legase relații de prietenie le făcuse și portretele.

Hoppé și-a început călătoria pe 1 iulie 1923, îmbarcându-se la Viena în elegantul *Orient Express*, care avea să-l aducă într-un București torid. S-a cazat, cu oarecare greutate într-o cameră lipsită de gust la luxosul hotel *Athenée Palace* din centrul Capitalei, unde în timpul nopții temperatura se ridicase, după estimarea sa, la 150 ° F [7, p. 8] ceea ce ar fi făcut cam 65° C. Dar este posibil ca aceasta să fie o exagerare ori una dintre autoironiile sale, căci era un om cu un înalt simț al umorului, care adesea făcea haz de sine însuși, evidențiind ridicolul situațiilor în care se afla.

Castelul Bran în Transilvania, 2019
© E. O. Hoppé Estate Collection at
Curatorial Assistance, Inc.,
Pasadena, California, S. U. A.

Centrul Sibiului, 2019
© E. O. Hoppé Estate Collection
at Curatorial Assistance, Inc.,
Pasadena, California, S. U. A.

Regina Maria, 2019
© E. O. Hoppé Estate Collection at
Curatorial Assistance, Inc., Pasadena,
California, S. U. A.

A doua zi a făcut o vizită lui Nicolae Mișu, pe care, așa cum s-a arătat mai sus, îl cunoștea de la Londra, încă din vremea Marelui Război, când acesta fusese reprezentantul României pe lângă curtea de la St. James. Acesta, în noua sa calitate de Ministru al Palatului, îl primește în reședința oficială a familiei regale, care, în acel moment, se afla la Sinaia. Apoi a beneficiat de un tur al orașului, cu opriri la mai multe localuri de zi sau noapte, în compania unui vechi prieten, Boncescu. În dimineața următoare, condus de Mișu, a fost primit, cu mare ceremonie, la Academia Română, iar după-amiaza, a fost invitat la ceai de savantul Grigore Antipa, directorul Muzeului de Istorie Naturală, un om mic de statură dar foarte simpatic și volubil. Soției acestuia, o doamnă frumoasă și elegantă, E. O. Hoppé i-a făcut o suită de portrete, unul dintre ele sub o boltă de verdeață din parcul muzeului, unde își aveau locuința. Acolo l-a cunoscut și pe pictorul de origine germană Richard Canisius, care lucra pentru dr. Antipa, și a petrecut câteva ore în atelierul său, propunându-i să deschidă o expoziție la Londra, unde arta contemporană românească era prea puțin cunoscută. Artistul s-a oferit să-i fie cicerone prin întinsul oraș și peste câteva zile au hălăduit împre-

ună străzile Capitalei, oprindu-se la monumente unde a primit detaliate informații.

Într-o după-amiază a avut o scurtă întrevvedere cu ministrul de externe I. G. Duca, spre a pune la punct unele detalii ale vizitei. După care s-a plimbat, în voie, pe Calea Victoriei care „este, de fapt, Whitehall, Strand și Bond Street al Bucureștilor”. [7, p. 18] Deloc insensibil la plăcerile gastronomiei, Hoppé consacră unul dintre capitolele cărții sale artei culinare românești, *On Eating and Drinking* [7, p. 22-25], laudând aperitivul național, țuica, mai ales când este frapată, apoi icrele negre și icrele de știucă, vinetele umplute, șunca fiartă în vin roșu, sarmalele în foi de viță. Plăcându-i dulciurile, admiră numărul mare de cofetării ale orașului, dintre care cea mai elegantă și rafinată era Capșa, locul preferat de întâlnire, în fiecare după-amiază, al protipendadei. Cozonacul – scris *Kossanak* – îl impresionează prin dimensiunea sa ce poate ajunge până la 20 inci (peste 50 cm) înălțime. Dulceața (scris *dulces*) își păstra locul convenit în ceremonia primirii vizitelor, la fel ca în secolul anterior, când era servită alături de o cafea turcească și de un pahar de apă rece. Deși își lua masa la eleganta grădină-restaurant „Cina” unde erau servite cele

mai rafinate feluri de mâncare, a putut constata că oamenii simpli aveau o dietă mult mai sărăcăcioasă, bazată aproape exclusiv pe mămăligă garnisită cu puțină ceapă și un praf de boia. În peregrinările sale a cunoscut și coliva (scrie exact ca în românește) din care a gustat adesea și despre care spune „am găsit-o cu totul satisfăcătoare”.

Piața bucureșteană îl fascinează cu furnicarul ei de tipuri umane neaoșe sau alogene (greci, turci, evrei, ruși, nemți, sârbi) și culorile strălucitoare ale portului claselor de jos. Remarcă, pe bună dreptate: „Nu există cea mai mică sugestie de Occident în piața din București. Cineva ar putea să se creadă la Constantinople – sau în Tibet. Ce panoramă de culori! (...) În piață sunt tapiserii și covoare ale căror culori ar rușina apusul soarelui; sunt și alte țesături care ar salva de nonconformism Balul Artelor din Chelsea.” [7, p. 26-27]

Locuitorii Capitalei i se par oameni veseli și amatori de distracție, iar orașul „este mai bogat în distracții în aer liber chiar decât Parisul”. [7, p. 29] Existau multe grădini de vară unde se prezentau concerte sau spectacole de teatru de bună calitate. Existau și multe cinematografe unde ruiau filme de proastă calitate de peste ocean, așa cum remarcă memorialistul: „Ele nu sunt mai bune decât cinematografele din alte părți pentru că au din belșug filme americane de proastă calitate cu cele mai agramate subtitrări pentru a lămuri despre ce este vorba în drama teribilă și în îngrozitoarele farse rulate.” Aceste reprezentării populare i se par nepotrivite într-un loc atât de frumos: „Filmele sunt vulgare peste tot, dar într-o țară ca România unde poezia este la tot pasul, ele sunt ca niște comedianți de bâlci într-un peisaj de Poussin.” [7, p. 30-31]

În Capitală a făcut doar câteva fotografii: biserica Domnița Bălașa, biserica rusească, turnul de poartă al Mănăstirii Radu Vodă, Turnul lui Vlad Țepeș de la Parcul Carol și o stradă comercială, cu mărfurile atârinate în fața prăvăliilor și

negustorii ambulănți, pășind grăbiți, cu trufandalele în coșuri agățate de cobilița purtată umăr.

În compania domnului Boncescu, a făcut câteva vizite în afara Bucureștilor, la Mănăstirea Țigănești unde are ocazia să ia portretul unei măicuțe tinere și frumoase, apoi într-o șatră de țigani care îl fascinează, ca pe orice vizitator străin dinaintea sa, experiență căreia i-a rezervat capitolul VI al volumului, *Life in a Gypsy Camp*. [7, p. 42-55] Și-a revelat, în scris, interesul deosebit pe care i-l suscitau acești locuitori de la periferia societății: „Acești hoinari misterioși și indiferenți, ale căror origini nu au fost vreodată stabilite cu claritate, suscită asupra mea o nețărmurită fascinație și nu mă pot rezista vreodată să nu mă opresc din drum când văd profilată pe orizont silueta prăjinilor de la corturile lor jerpelitate, acoperite cu fâșii rupte din covoare decolorate sau când dau peste cocioabele și bordeiele lor ruinate, la fel de pitorești pe cât sunt de sordide.” [7, p. 52-53] Acolo a executat mai multe fotografii, fie portrete de copii și adolescenți vioiși, zâmbitori, cu ochii strălucitori, fie grupuri așezate, pe jos, la masă, în preajma cocioabei ce le slujea de locuință. Dintre imaginile luate cu acea ocazie, trei au fost selectate pentru a fi inserate în cartea de memorii: o familie ciucită în jurul blidului cu mâncare din care fiecare se servește cu o lingură; un mic lustragiu ambulant, pe umăr având agățată de o curea lada din lemn în care își păstra ustensilele ocupației zilnice. Ultima, plină de vivacitate, reprezintă un grup de copii rufoși ce se îndreaptă, în fugă, spre locul unde se afla fotograf, pentru a-i cere pomană. Imaginea a fost intitulată foarte sugestiv „Baksheesh?”.

Lui Hoppé i s-a transmis că este așteptat la Sinaia, pentru a lua masa cu familia regală, așa că și-a încheiat hoinăreala prin oraș și s-a deplasat, cu un tren foarte aglomerat, spre frumoasa localitate montană. Fotograf, ajuns la Castelul Pelișor, a fost întâmpinat de Nicolae Mișu,

Principesa Ileana a României, 2019, © E. O. Hoppé Estate Collection at Curatorial Assistance, Inc., Pasadena, California, S. U. A.

Palatul Principesei Martha Bibescu, Mogoșoaia, 2019 © E. O. Hoppé Estate Collection at Curatorial Assistance, Inc., Pasadena, California, S. U. A.

Țărăncă româncă cu fus, 2019 © E. O. Hoppé Estate Collection at Curatorial Assistance, Inc., Pasadena, California, S. U. A.

Ministrul Palatului, care a făcut prezentările membrilor suitei. La ora 13 și-au făcut apariția regele Ferdinand și regina Maria, principesa Maria, care era deja regină a Serbiei, prințul moștenitor Carol și soția sa, Elena cu sora ei, principesa Irina a Greciei, ambele în costume naționale, prințul Nicolae și un camarad al său, aspirant în marina britanică, soția ministrului plenipotențiar al Elveției, însărcinatul român cu afaceri în Brazilia, un aghiotant regal și o doamnă de onoare. Regele purta comoda uniformă de amiral, prințul Carol avea uniformă kaki a trupelor de uscat, prințul Nicolae era în civil, iar regina îmbrăcase costum popular. Atmosfera a fost destinsă la prânz, s-a discutat în englește. Regina era interesată de ultimele noutăți de la Londra, moda, teatrele și dansurile cele mai recente. După prânz toți s-au retras să fumeze, iar suveranii și-au exprimat dorința de a vedea fotografiile oaspetelui pe care le-au lăudat pe măsură. Apoi regina a sugerat să-i fie făcute câteva portrete regalului ei soț și ei însăși în Camera de Aur din turnul Castelului Peleşor, la care maestrul sa executat imediat, luând cadrele cu un mic aparat ce i-a fost adus de la hotel.

Chiar de la acea primă întâlnire a debutat ședința de poză a suveranilor și discuțiile despre cartea pe care o plănuia. Hoppé și-a notat

cum a decurs poza, laudând trăsăturile nobile ale regelui și condițiile dificile de lucru din cauza lipsei unui ecleraj potrivit în spațiul ales de regină: „Majestatea sa a fost un bun model. Este un bărbat frumos cu un nas acvilin, ochi albaștri, zâmbitori și un ten deschis. Este plin de voieșie și este foarte ușor să te înțelegi cu el – un monarh de tipul lui Henric al IV-lea, cu o tușă din Carol al II-lea.

După aceea, regina m-a rugat să o fotografiez într-o cameră rotundă din turn, toată din marmură și aur, în stilul arhitecturii bizantine. Am fost oarecum stânjenit de lipsa instalațiilor dar dl. Mișu mi-a sărit în ajutor cu o oglinjoară de mână pentru a obține reflecțiile potrivite. (Știu că acest procedeu sună cam neortodox, dar rezultatul s-a dovedit foarte satisfăcător.) Majestatea sa a discutat cu mine, pe larg, despre materialul pentru cartea mea despre România și mi-a dat câteva sugestii folositoare.” [7, p. 61] În notele sale zilnice, regina consemna vizita fotografului și prânzul pe care îl avuseseră împreună în ziua de 10 iulie: „La dejun, am avut mai mulți oaspeți, între care omul nostru cu orhidee din Brazilia și Hoppé, bine-cunoscutul fotograf englez, care vrea să facă un album artistic despre România. Îl vom ajuta.” [8, p. 279]

După încheierea activității artistice, oaspețele a fost condus de ministrul Mișu în impunătorul Castel Peleş, care îl impresionează pe Hoppé. La despărțire, demnitarul palatului i-a împrumutat câteva cărți, probabil pentru a se documenta. Seara va face o ascensiune pe coasta unui munte din preajmă, de unde a avut o vedere minunată asupra reședinței regale. Din acel punct au fost luate câteva cadre foarte frumoase.

A doua zi fotograful a fost invitat să o însoțească pe suverană la Bran să viziteze „castelul de vis”. Chiar așa și-a intitulat memorialistul capitolul al VIII-lea, *A Castle of Dreams*. Regina Maria nota, entuziastă, în jurnalul său, miercuri 11 iulie, despre această vizită: „O zi în mult iubitul Bran și pe deasupra o zi frumoasă cum n-am mai avut de mult timp. (...) L-am avut cu mine pe minunatul fotograf Hoppé, care este, într-adevăr un artist, nu numai un fotograf. Și el a fost extaziat, așa că am avut o companie apreciativă. (...) Ambii mei oaspeți [Elena Perticari și Hoppé] au fost desigur înnebuniți de micul meu castel vechi și încântați de modul în care l-am aranjat. Nu se așteptau la ceva de acest gen. Mai ales camera mare, de sus, a fost deosebit de uimitoare pentru ei.” [8, p. 280]

Această excursie cu automobilul, în cerc restrâns, i-a relevat lui Hoppé personalitatea de excepție a suveranei, făcându-l să aștearnă rânduri pline de entuziasm: „Regina stătea într-o explozie de culori, o figură radioasă în văluri unduitoare, în nuanțele cele mai delicate, iar deasupra, castelul părea suspendat în nori. Aceasta a fost o imagine care mi s-a întipărit pe vecie în minte. Am botezat palatul drept Castelul Fericirii și ea a zâmbit aprobator. (...) Ea este o regină modernă de basm, cu toate calitățile unei femei foarte vitale și capabile. Are o personalitate luminoasă cu efect magnetic față de toți cei care-i sunt în preajmă. (...) Un temperament puternic și prietenos este exprimat în orice face și are o extraordinară putere de atrac-

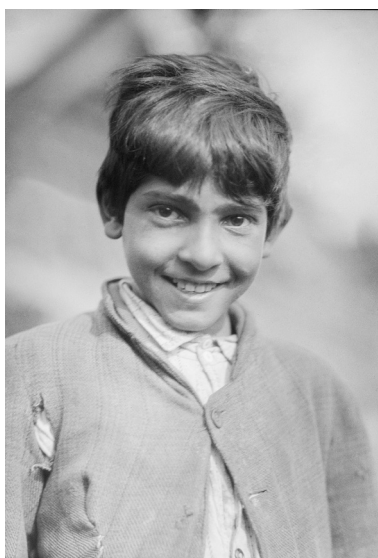
ție. Felul ei de a fi este chiar acela pe care un cap încoronat ar trebui să-l aibă veșnic: de la artist la țăran, ea face pe oricine să se simtă în largul său și-și face prieteni intimi fără a-și pierde demnitatea și noblețea. (...) Ca toate spiritele neînfricate, ea este nonconformistă și va abandona o cutumă a Curții când un gest de curtoazie o impune. În Anglia este dificil pentru oamenii obișnuiți să fie prezentați unor capete încoronate, cu excepția celor care au făcut o solicitare specială. (...) Adesea am discutat cu țăranii despre regina lor și toți vorbeau despre ea cu admirație. Ea ar trebui să fie cu adevărat fericită la gândul că a cucerit inimile și glasurile poporului său.” [7, p. 67, 69, 70, 71]

Locul acesta minunat l-a inspirat pe artist și a luat mai multe imagini, atât peisaje, cât și compoziții cu distinsa gazdă în diverse colțuri ale castelului ei de vis, fie surzând în preajma unei mari oale cu flori, fie așezată lângă una dintre troițele de lemn.

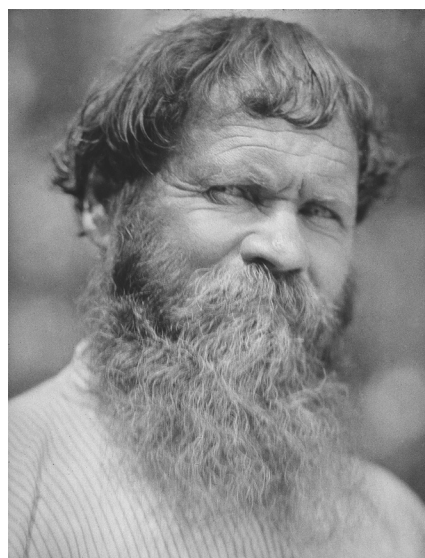
După vizita la Bran, Hoppé a pornit să cerceteze de unul singur frumusețile țării. A ajuns la Curtea de Argeș unde a fotografiat biserica metropolitană, atât ansamblu, cât și detalii ale dantelăriei cioplită în piatră. A fost profund impresionat de frumusețea monumentului pe care îl caracteriza drept o minune a lumii: „Am simțit un fior când, părăsind șoseaua, am dat pentru prima oară cu ochii de catedrală. Neașteptatul *coup d’oeil* mi-a tăiat, aproape, răsufarea. Vederea era de o nemaipomenită grandoare. Prima impresie asupra mea a fost una de inimaginabilă măreție și frumusețe. Pe un fundal întunecat de pădure, scânteia un castel de basm din marmură albă și aur lucitor. Cele două mari turnuri cu o curioasă spirală mi-au dat o ciudată senzație de mișcare a vieții – o perpetuă învârtire în jurul axei lor. Catedrala este o a opta minune a lumii și cine nu a văzut-o a pierdut o frumusețe aproape divină” [7, p. 85] Călător intelectual, capabil să facă interesante conexiuni, bazându-se pe lecturile și

Doamna Chintescu în costum tradițional, 2019 © E. O. Hoppé Estate Collection at Curatorial Assistance, Inc., Pasadena, California, S. U. A.

Băiețel țigan, 2019 © E. O. Hoppé Estate Collection at Curatorial Assistance, Inc., Pasadena, California, S. U. A.

Bătrân lipovean, Balta Brăilei, 2019 © E. O. Hoppé Estate Collection at Curatorial Assistance, Inc., Pasadena, California, S. U. A.

bogatul său bagaj vizual, Hoppé compară complexitatea și rafinamentul sculpturii altarului cu una dintre povestirile, îndelung cizelate stilistic, ale lui Henry James. [7, p. 86] Se documentase și în privința legendei ridicării catedralei și a Meșterului Manole pe care o sintetizează, mai departe, în câteva paragrafe.

Pe lângă fotografiile documentare în care a imortalizat catedrala – pășind pe urmele lui Carol Popp de Szathmari – aici a executat un foarte expresiv portret al unui monah al cărui profil, umbrit sub o arcadă, se decupează pe detaliile fațadei luminate a lăcașului de rugăciune.

După aceste peregrinări pe cont propriu, a fost rechemat la Sinaia pentru a se alătura suitei regale, care pornea într-o vizită oficială la Sibiu. În trenul regal i-a fost rezervat un compartiment și a voiajat foarte comod. Deși i se acordase permisiunea de a nu participa la ceremoniile militare ce urmau a se desfășura pe un teren, undeva, în afara localității, spre a avea timp să viziteze în liniște orașul, în situația confuză și aglomerația de la gară, s-a trezit împins, fără voia sa, într-un automobil care l-a purtat la solemnitate. Așa că a asistat la paradă, la entuziasmul popular, dar, când totul s-a terminat, nu a mai găsit automo-

bilul cu care venise și în altul nu a mai găsit loc. Se credea pierdut, la mare distanță de centru și de anturajul regal. Dar l-a salvat o căruță care trecea pe acolo și, înțelegându-se cu vizitiul care înțelegea puțină germană și franceză, a putut să facă un tur, absolut recompensant, în jurul zidurilor de incintă ale orașului. Apoi s-a plimbat, în voie, prin orașul plin de vestigii medievale și, cu minusculul său aparat Dallmeyer și carnetul de schițe în care adesea făcea desene, a luat mai multe imagini memorabile.

Surprizele (neplăcute) au continuat: întorcându-se la gară spre a-și îmbrăca ținuta de seară, necesară la dineul de gală unde era invitat, constată că trenul regal plecase pentru a se afla la dispoziția suveranilor, aflați la inaugurarea unei școli militare, în altă parte a orașului, iar vagonul său era tras pe o linie moartă și avea ușile închise. Cu umorul specific, autorul relatează cum soldații de gardă au făcut rost de o scară și, rezemând-o de tren, l-au ajutat să escaladeze, pe fereastră, în compartiment. Dar acolo descoperă, cu surprindere și disperare, că geamantanul în care își avea fracul și cămășile cu guler tare nu mai era unde îl lăsase. Află că acesta fusese dus la locul de desfășurare a dineului și unde

toți invitații urmau să îmbrace ținuta formală. Salvarea i-a venit de la unul dintre vaeții Casei Regale, care i-a făcut rost de un frac de la șeful ospătarilor unui hotel de lux din Sibiu și astfel a putut să fie prezent la banchet, unde s-au ținut interminabile discursuri ale căror conținut nu-l înțelegea, dar se alătura și el convivilor atunci când se aplauda și se scanda „România Mare”.

Ministrul Mișu i-a aranjat o excursie prin Transilvania, iar prefectul din Făgăraș trebuia să se ocupe de aceasta. Turneul l-a purtat în mai multe orașe importante: Brașov, Făgăraș, din nou Sibiu, apoi Săliște, Alba Iulia, Zlatna, Abrud – de unde face o deplasare până la Detunata spre a admira formațiunile de bazalt – Brad, Deva, Simeria, Vințul de Jos. Cercetătorii de la Curatorial Assistance au întocmit o hartă pe care au marcat toate locurile în care a ajuns, de la cele dinspre nord-vestul țării, deja menționate, înspre sud-est, în Balta Brăilei, la Măcin, Tulcea și pe malul Lacului Razelm și apoi, în nord-est, în ținutul Herței, unde i-a întâlnit pe țărani ruteni.

Cu trenul, cu automobilul, cu trăsura ori căruța sau chiar călare, el a acoperit, în intervalul celor șase săptămâni, un spațiu vast din țară, pe care puțini localnici îl călcaseră vreodată în asemenea ritm alert.

Așa cum îi era obiceiul, înainte de a porni într-o călătorie, fotograful se asigură că are în buzunar suficiente recomandări care să-i deschidă, cu ușurință, anumite uși și să-i asigure bune primiri și ghidaje competente, care să-l ajute a descoperi, în detaliu, specificul locului vizitat. În Transilvania, trei prefecti au fost instruiți a avea grijă de el și a-i facilita deplasarea. În Balta Brăilei, dr. Grigore Antipa îl dăduse în grija directorului pescăriilor, un om corpolent și volubil, dr. Ionescu.

O altă experiență care îl leagă pe Hoppé de călătorii dinaintea sa, din veacul anterior, a fost traversarea munților călare, de la Făgăraș la

Brașov și, prin pasul Turnu Roșu, spre Câmpia Română.

Ajuns la Sinaia a avut o nouă întâlnire cu Regina Maria, căreia i-a mai făcut câteva portrete, de data aceasta găsim-o îmbrăcată nu în port popular, ci în toaletă de gală: rochie și pelerină neagră, iar pe cap o diademă cu diamante ce-i pune în evidență carnația albă și părul blond. Tot atunci a luat mai multe cadre cu Principesa Ileana dansând, desculță și înfășurată în văluri albe, pe peluza Peleşului. Imaginile obținute par desprise din perioada arhaică a Greciei antice și amintesc de experimentele coregrafice ale Isadorei Duncan. Fotograful însuși a fost impresionat de grația și pasiunea dansatoarei spunând: „Am avut ocazia să o privesc și am fost la fel de vrăjit ca atunci când aș fi văzut-o pe Pavlova în Dansul Lebedei”. [7, p. 182]

Ca semn de apreciere, la despărțire, suverana i-a dăruit una dintre cărțile sale, cu autograf. În jurnalul ei, pe data de 21 iulie, regina nota: „O dimineață aglomerată scriind scrisori etc. O ultimă ședință cu Hoppé, discutând despre cartea lui și cum putem să o facem noi împreună, făcând câteva alte fotografii. (...)” [8, p. 293]

Când fotograful aștepta trenul, în gara Sinaia, a avut ocazia să o cunoască pe principesa Martha Bibescu, care s-a oferit să-i fie ghid spre a-i arăta anumite colțuri minunate de natură în zona Sinaiei, dar, aflând că programul său este deja ferm stabilit să călătorească în Dobrogea, i-a recomandat ca măcar o zi să-și rezerve pentru vizitarea reședinței sale de la Mogoșoaia [7, p. 183-184], lucru ce fotograful l-a și făcut, luând cu acea ocazie câteva imagini remarcabile. Una dintre ele a fost făcută de sub arcada turnului de poartă, relevând foisorul din cărămidă cu specificele coloane brâncovenesti. O alta din loggia cu vedere spre lac. Biserița din exteriorul incintei palatului, simplă și elegantă, a fost și ea un subiect atractiv pentru fotograf.

În Dobrogea ca și în Bucovina, portretistul de studio Hoppé a executat, în aer liber, câteva memorabile portrete ale localnicilor, care, prin cadrarea artistului, apar cu aura de nobleță a modelelor cu sânge albastru ale Occidentului: chipul ridat ca o hârtie boțită, privirea sclipitoare din ochii mijii și rictusul din colțul gurii cafeleiului tătar fac din el tipul șugubăț al lui Nastratin Hoge; pescarul lipovean, cu barba uriașă și tunsoarea cu castronul, aruncă priviri viclene, ca un boier rus către slugile sale; băiețașul evreu are zâmbetul voios, victorios și mândru pe care-l avusese, probabil, biblicul David după ce-l trăsese în frunte, pe uriașul Goliat, cu praștia; ruteanul vârstnic, cu barbă ascuțită și privire severă, i-ar fi putut sluji lui Serghei Eisenstein, dacă l-ar fi văzut, drept model pentru chipul lui Ivan cel Groaznic, atunci când l-a ales pe Nikolai Cerkasov în acel rol, în filmul omonim din 1942.

Este ciudat că artistul nu a fost atras de chipurile bărbaților din popor întâlنيți în Muntenia, de cei de la Țigănești, de la Curtea de Argeș sau Mogoșoaia, ci în mod special de aceia din Dobrogea și Bucovina. Poate pentru că aceștia din urmă aveau trăsături mai puternice, mai sculpturale, stăpânite de un dramatism teatral. Din zona valahă provin mai mult portrete figură întreagă precum acela al ciobanului bătrân, purtând toiagul pe umăr, de care este animată traista și cel al mocanului călare, cu desagii prinși de șaua de lemn. În zona sudică a țării a imortalizat, cu precădere, tipuri feminine, călugărițe, apoi sătence sau orășence în costum popular și pui de țigani, surâzători și vioi, în pofida zdrențelor cu care erau acoperiți.

În timpul drumețiilor sale prin mediul rural, Hoppé a surprins pe clișeele sale imaginea iconică a sătencei române, așezată în fața porții cu fusul și caierul de lână în mână. El merge chiar mai departe, pozând în aceeași atitudine plină de robacitate chiar orășence din elită, pre-

cum doamna Maria Chintescu, gătită în strai de țărăncă, bogat decorat pe catrință cu fir de argint, mimând, cu șăgălnicie, torsul.

Inechitățile sociale, contrastele despre care-i vorbise regina Maria și pe care le observase și notase chiar el, de atâtea ori, au fost enunțate și în fotografii. Există două variante ale unei imagini luată la Castelul Bran: în prim plan un locuitor umil al zonei, un bărbat sau o femeie, ce se prosternează în fața unei troițe plasată pe peluza din fața castelului, iar pe piscul cel semet, „trufașa citadelă”, cuib de acvile imperiale, plămădire în piatră a măririi peste veacuri, cu drapelul fluturând spre a arăta că ilustra castelană se afla acolo. De-o parte se contura viața mizeră a celor de jos, la modul cel mai propriu, de cealaltă nobleța eternă, intangibilă. Chiar dacă, prin educație, avere și relații în lumea celor cu blazon, Hoppé era departe de a fi un socialist și, cu atât mai puțin, un comunist, critica socială era iminentă în multe cadre ale artistului. Și aceasta nu numai în cele făcute în România, acestea fiind primele de acest fel, ci și mai târziu, în suitele de fotografii luate în Anglia, Statele Unite și India.

Vizita în România a fost un eveniment important în biografia și cariera lui Hoppé. Ea a reprezentat debutul unor lungi peregrinări în ținuturi îndepărtate pentru a aduna iconografia destinată albumelor monografice naționale publicate în seria *Orbis Terrarum* a editurii Wasmuth din Berlin [4, p. 182; 2, p. 58], așa cum s-a menționat mai sus. În autobiografie, artistul preciza: „Cea mai lungă excursie a mea în străinătate a fost în România și a dus la publicarea cărții *In Gipsy Camp and Royal Palace (...)*” [4, p. 182]

Volumul său memorialistic, intitulat atât de inspirat și elocvent pentru mediile atât de diferite pe care le-a frecventat autorul, *In Gipsy Camp and Royal Palace*, conținând 240 pagini de text, indice de nume (ca o lucrare academică) și ilustrat cu 32 de fotografii, a văzut lumi-

Țăran bătrân, Bucovina, 2019
© E. O. Hoppé Estate Collection at Curatorial Assistance, Inc., Pasadena, California, S. U. A.

Călugăriță româncă, Mănăstirea Țigănești, 2019
© E. O. Hoppé Estate Collection at Curatorial Assistance, Inc., Pasadena, California, S. U. A.

na tiparului în 1924, la editura Methuen & Co. din Londra. Dar portofoliul de fotografii al lui Hoppé era mult mai mare, el intenționând, probabil, să publice un album bogat ilustrat, pe care, din cauza comenzilor ce i-au sosit în următorii ani de la Wasmuth Verlag din Berlin pentru a colabora la colecția *Orbis Terrarum*, nu l-a mai putut duce la bun sfârșit. Acest fantastic tezaur iconografic se află astăzi păstrat de Curatorial Assistance, Inc./ E. O. Hoppé Estate Collection din Pasadena, California.

Pe lângă planșele fotografice, cartea este înnobilită cu mai multe vignete plasate la început și sfârșit de capitol, semnate cu inițiala B, de la Bold, un cunoscut al autorului care s-a ocupat de grafica volumului. Este vorba de mici peisaje, de monumente, străie țărănești, vase de ceramică și donițe de lemn, instrumente muzicale tradiționale (caval, nai, bucium, cimpoi) și câteva compoziții mai complexe, de mici dimensiuni: *The „Haraba”* (p. 19), *A „Popa”* (p. 31), *Gipsy Camp* (p. 42), un țăran cântându-i altuia la fluier (p. 55), un cioban cu oile (p. 56), *A Monastery* (p. 65), *A Dancing Bear* (p. 127), *Ploughing* (p. 128),

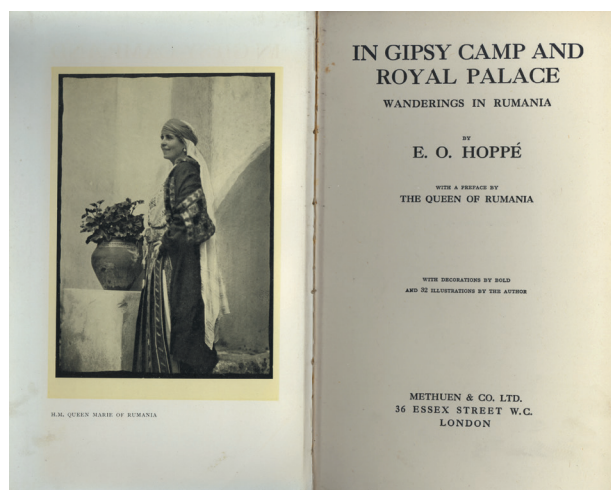
un „dulap” (scrânciob) în zi de sărbătoare (p. 132), o femeie cu fusul de tors (p. 166), *A Well in the Plain* (p. 178). Chiar dacă, poate, aceste imagini în peniță au fost finisate și/sau stilizate de Bold, baza de la care acesta a pornit au reprezentat-o, desigur, schițele fugare executate de însuși Hoppé care, având și aplicație pentru plastică, desena frecvent în carnetul său, așa cum adesea menționa în notele sale de drum. [7, p. 83, 144]

Spre a face reclamă volumului și a contribui la mai buna cunoaștere a României în Anglia, în chiar anul apariției, 1924, a organizat o expoziție de cultură și civilizație tradițională românească în marele și elegantul său atelier din South Kensington, în Casa Millais, ce aparținuse celebrului pictor prerafaelit. Din comitetul de organizare au făcut parte Emma Asquith, soțiile miniștrilor Nicolae Titulescu, Take Ionescu, a consulului general Marcu Beza și văduva romancierului Bram Stoker, autorul celebrului roman *Dracula*. Expoziția, ce fusese vernisată de Nicolae Titulescu, a coincis cu vizita la Londra a regelui Ferdinand și a reginei Maria. În jurnalul suveranei nu se găsește, însă, nicio referire la

acest eveniment, deși în notele disperate ale fotografului apare o informație punctuală despre vizita ei în sălile de expunere, însoțită de ducele și ducesa de York, viitorul rege George al VI-lea și regină Elizabeth. Acolo a avut loc și o întâmplare amuzantă: își pregătise fiica de 4 ani, Muriel, să se poarte frumos la sosirea vizitatoarei, dar, când a văzut-o pe oaspetea cu sânge albastru, micuța s-a adresat, intrigată, mamei aflată în preajmă: „Oh, mămico, ea și-a pierdut coroana!”, la care suverana, cu scânteietoarea prezență de spirit ce o caracteriza și cu care adesea salvase multe situații penibile, a răspuns, râzând: „Am lăsat-o acasă, dragă, știi, era prea grea.” [9]

Artistul ce făcuse așa importante servicii României și familiei regale prin fotografiile și publicațiile sale a fost distins cu o decorație. În notele sale apare mențiunea despre aceasta fără a se preciza despre ce ordin era vorba. Probabil că i se oferise „Coroana României”. Distincția, care desigur îl măgulea, i-a pricinuit însă unele neplăceri, căci el, neștiind că trebuia să primească aviz din partea Ministerului de Externe al Marii Britanii spre a o purta, a arborat-o de câteva ori, în ocazii oficiale, până ce i s-a atras atenția că așa ceva nu se cuvenea și au trebuit să fie solicitate aprobările necesare, ce nu au întârziat să sosească.

Față de Lee Miller, care a străbătut țara la 15 ani distanță, în 1938, și a avut drept constant și competent ghid în periplul ei românesc pe folcloristul Harry Brauner, care a purtat-o direct la surse, în lumea satului și a civilizației tradiționale [10, p. 137-160], E. O. Hoppé, exceptând momentele când s-a aflat în grija unuia sau altuia dintre infatuații prefecti sau a altor oficialități serviabile, a descoperit aproape de unul singur țara datorită micilor sale accidente și aventuri, a intrat în dialog cu oameni de toate categoriile, a aflat detalii deosebite, a pătruns în mod admirabil spiritul și mentalitatea locală, în ansamblu

E. O. Hoppé, *In Gipsy Camp and Royal Palace. Wanderings in Rumania*, London, 1924 – pagina de titlu, Biblioteca Academiei Române.

și în particular, atât în mediul rural cât și în cel urban. Observa, nota, desena și fotografia cu aparatul său de buzunar. S-a înțeles cu toată lumea și toată lumea l-a înțeles și l-a ajutat, deși era străin!

În prefața pe care a semnat-o, Regina Maria, sintetiza, cu judiciozitate, tocmai aceste calități ale autorului: „Dl. Hoppé este un maestru al artei sale, el nu numai că vede, ci și simte. El reușește să ajungă în inima lucrurilor pentru a surprinde atmosfera, a pătrunde poezia și a face să trăiască imaginile nu numai în frumusețea lor, ci și în cugetul și în înțelesul lor adânc.” [7, p. XI]

În 1923, E. O. Hoppé a realizat primul și cel mai veridic portret fotografic de țară – portretul României Mari – lăsând o moștenire iconografică de inestimabilă valoare, care abia acum, după 96 de ani, este cunoscută în totalitate și restituită publicului.

Referințe bibliografice:

1. Barca, Evantia. *Pe urmele lui Kurt Hielscher*. În: *Magazin Istoric*, 2019, nr. 1(622)/ ianuarie.
2. Howe, Graham. *E. O. Hoppé's Pioneering Business Models in Photographic Practice*, În: *PhotoResearcher*, 2015, No. 23.
3. Prodger, Philip. *E. O. Hoppé – The German Work, 1925-1938*. Göttingen: Steidl, 2015.

4. Hoppé, E. O. *Hundred Thousand Exposures. The Success of a Photographer*, Introduced by Cecil Beaton. London and New York: The Focal Press, 1945.
5. Hoppé, E. O. and Auguste Bert. *Studies from the Russian Ballet*. London: Fine Art Society, 1913.
6. Hoppé, E.O. *The Book of Fair Women*. New York: Knopf, 1922.
7. Hoppé, E. O. *In Gipsy Camp and Royal Palace. Wanderings in Rumania*. London: Methuen & Co. Ltd., 1924.
8. Maria, Regina României. *Însemnări zilnice*, vol. V, Traducere de Sanda-Ileana Racoviceanu. București: Ed. Historia, 2006.
9. Curatorial Assistance, Inc./ E. O. Hoppé *Estate Collection*, Romanian Exhibit Notes 1.
10. Ionescu, Adrian-Silvan. *Lee Miller, à travers la Roumanie, l'appareil photo à la main (1946)*. În: Revue Roumaine d'Histoire de l'Art, Tome XLIX/2012.

Un portret fotografic de țară la 1923: E. O. Hoppé în România Mare

Rezumat. În 1923, Emil Otto Hoppé (1878-1972), celebrul fotograf londonez ale cărui magnifice portrete de studio au făcut să fie îndrăgit de mulți membri din elită care-i pozaseră, și-a părăsit elegantul și productivul atelier din Millais House, pentru a face o călătorie în România Mare. Cu trenul, cu automobilul, cu trăsura ori căruța sau chiar călare, Hoppé a acoperit, în interval de doar șase săptămâni, un spațiu vast din țară, pe care puțini localnici îl călcaseară vreodată în asemenea ritm alert după Unire. Anul următor, Hoppé și-a publicat memorialul de voiaj intitulat "In Gipsy Camp and Royal Palace: Wanderings in Rumania" (În șatra țigănească și în palatul regal: peregrinări în România), o carte de 240 de pagini ilustrată cu 32 de fotografii și multe viniete după desenele autorului, stilizate de graficianul Bold. Regina Maria a semnat prefața cărții și portretul ei a fost inserat lângă pagina de titlu. Cu un aparat fotografic de mici dimensiuni și un ochi de artist, E. O. Hoppé a surprins spiritul unei țări recent unite, portretul României Mari și a marilor ei suverani.

Cuvinte-cheie: România Mare, fotografie, E. O. Hoppé, Regina Maria, Regele Ferdinand, Castelul Peleşor, Castelul Bran, Transilvania, Herța.

A country photo portrait of 1923: E. O. Hoppé In Greater Romania

Abstract. In 1923 Emil Otto Hoppé (1878-1972), the famous London photographer whose masterful and skilled studio portraiture made him a darling to many elite sitters, left his lucrative studio in Millais House and made a journey to Greater Romania. By train, by car, by coach, by cart or on horseback, Hoppé covered in only six weeks a vast area of the new country that is fair to say few Romanians had a chance to travel through so soon after the Unification, and at such a speed. A year later Hoppé produced his travel journal called "In Gipsy Camp and Royal Palace: Wanderings in Rumania" a 240 pages book with 32 photo illustrations and many vignettes after Hoppe's drawings by illustrator Bold. Queen Marie signed the foreword and her Majesty portrait was inserted next to the title page. With a small camera and an artist eye, E. O. Hoppé captured the soul of a newly united country, the portrait of Greater Romania and its great sovereigns.

Keywords: Greater Romania, Photography, E. O. Hoppé, Queen Marie, King Ferdinand, Peleşor Castle, Bran Castle, Transylvania, Herța.